

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 27

1—4 november.

Debatter m. m.

Onsdagen den 1 november.

	Sid.
Ang. Hans Maj:t Konung Gustaf V:s frånfälle	3
Interpellation av herr Holmbäck om vissa samlingars skyddande vid krigsfara	6

Lördagen den 4 november.

Interpellation av herr Nerman ang. det diplomatiska immunitets-skyddet	8
--	---

Onsdagen den 1 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse i anledning av Hans Maj:t Konung Gustaf V:s frånfälle.

Den kungl. skrivelsen, som nu av kammarens sekreterare upplästes, var så lydande:

Vi GUSTAF ADOLF, med Guds Nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, tillbjuda Eder, ledamöter av riksdagens första kammare, Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig!

Som den Högste efter sitt outrannsakliga och allvisa råd behagat till Vår rikets djupa sorg och saknad den 29 oktober 1950 klockan 8.35 från detta timliga hädankalla Hans Kungl. Maj:t, den i livstiden stormäktigste Konung och Herre GUSTAF V, Sveriges, Götes och Vendes Konung, Vår högt älskade käre Herr Fader; så give Vi Eder härmed denna sorgliga händelse till känna, och att Vi i kraft av gällande grundlagar, efter av Oss förut avlagd kungaförsäkran, rikets styrelse såsom Sveriges, Götes och Vendes Konung nu tillträtt.

Vi förbliva Eder med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågne.

Stockholms slott den 30 oktober 1950.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Herr TALMANNEN yttrade: Alltsedan år 1907 har Sveriges folk haft Gustaf V till regent. Under dessa 43 år har mycket förändrats, och genomgripande reformer på samhällets olika områden ha

genomförts i bästa samförstånd mellan Konung och folk. Dessa reformer ha haft till syfte att skapa lyckligare och bättre levnadsförhållanden för, om möjligt, hela folket, och det måste erkännas, att oerhörda framsteg gjorts och att folkets såväl andliga som materiella kultur under denna period höjts i en takt som kanske aldrig tidigare.

Konung Gustaf V:s valspråk: »Med folket för fosterlandet» var icke en tom fras utan en verklig ledstjärna för hans konungagärning. Härigenom ha värden skapats, som svenska folket icke vill äventyra utan som vi vilja med uppjudande av all vår kraft bevara och förkovra. Med djupaste rörelse och med oändlig tacksamhet till den avlidne Monarken bära vi vår landssorg. Och säkert skulle det sammanfalla med hans önskan, om vi i denna stund föresatte oss att under vår nye Konungs ledning icke eftersätta våra ideal utan med uppriktigt allvar hävda och befästa desamma.

Vi lysa frid över vår folkkäre Konungs vackra minne.

Uppläsningen av den kungl. skrivelser och herr talmannens anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren behagade uppdraga åt sin talman att till Hans Maj:t Konungen, Hennes Maj:t Drottningen samt den övriga kungliga familjen framföra kammarens djupt kända och varma deltagande i den sorg, som drabbat dem.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls enhälligt.

Herr talmannen meddelade, att från riksmarskalksämberet överlämnats ett antal inträdesbiljetter till slottskapellet fredagen den 3 i denna månad, då den kungl. kistan komme att finnas där uppställd, samt att tillträde till slottskapellet vore berett för kammarens ledamöter jämte närmaste anhöriga nämnda dag kl. 11—11.45 förmiddagen.

Herr talmannen tillkännagav vidare, att berörda biljetter finge efter slutet av det nu pågående sammanträdet avhämtas å kammarens kansli.

Vidare meddelade herr talmannen, att med anledning av Hans Maj:t Konung Gustaf V:s fränfalle kondoleanstelegram ingått från Norges storting, Danmarks riksdag, Finlands riksdag, Belgiens senat, italienska republikens senat, argentinska senaten samt medlemmarna av franska parlamentets fransk-svenska grupp.

Ifrågavarande telegram voro av följande lydelse:

Oslo 30/10.

Sveriges riksdag, Stockholm.

Norges storting uttrycker sin dypfölte deltagelse i den store sorg som har rammet Sveriges folk ved dets folkekjäre konges död.

G. Natvig Pedersen.

President.

Hellerup 29/10.

Sveriges riksdag, Stockholm.

På Danmarks rigsdags vegne ønsker vi overfor Sveriges riksdag at udtale vor dybe medfølelse i anledning af det store tab riksdagen og det svenske folk har lidt ved Kong Gustafs død.

Gustav Pedersen og Ingeborg Hansen.

Helsingfors 29/10 1950.

Riksdagens talmän, Stockholm.

Finlands riksdag deltagar i den stora sorg som drabbat Sveriges folk genom Hans Majestät Konungens fränfalle.

K.-A. Fagerholm.

Bruxelles 30/10.

Président sénat, Stockholm.

Vous prie exprimer aux membres du sénat de Suède la part profonde que le sénat de Belgique prend au deuil de votre pays. Nous garderons en Belgique un émouvant souvenir d'un monarque dont la grande figure et le noble sens du devoir se sont imposés durant un demi-siècle au respect de l'Europe et du monde.

Paul Struye.

Président sénat.

Roma 31/10.

Al Presidente della prima camera del riksdag, Stockholm.

Il senato della repubblica italiana esprime sua viva partecipazione al profondo dolore di codesta assemblea et di tutta nazione svedese per scomparsa re Gustavo Quinto.

Bonomi.

Presidente senato.

Buenos Aires 31/10.

Senor presidente de la primera cámara del parlamento de Suecia, Estocolmo.

La ilustre personalidad del Rey Gustavo V constituye un alto ejemplo de soberano, identificado con su pueblo en un indeclinable ideal de justicia patriota. Desvelado supo infundirle los sentimientos pacifistas y democráticos como base insustituible de su progreso moral y material legando al mundo el testimonio de un espíritu ennoblecido por las mas puras virtudes de hombre y de ciudadano. Al presentar, por su digno intermedio, a ese honorable cuerpo la adhesión del senado argentino, le ruego acepte, con idénticas expresiones personales, las de mi mas distinguida consideración.

J. H. Quijano.

Presidente del senado argentino.

/Alberto H. Reales.

Secretario.

Paris 30/10.

MM *Brusset Palewski* Groupe Franco-Suédois, Assemblée nationale, à M. *Johan Nilsson*, Président Première Chambre Riksdag, Stockholm.

Les membres du groupe parlementaire Franco-Suédois vous prient d'être leur interprète pour exprimer aux représentants de la nation suédoise leurs très sincères condoléances pour la mort du Roi Gustave V.

Justerades protokollen för den 21 och den 25 nästlidne oktober.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1950 den 31 oktober sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse en fullmäktig i riksbanken för återstående delen av valperioden 1949—1952 efter herr John H. Bergvall, som av sagt sig, jämte en suppleant; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktig

för återstående delen av valperioden 1949—1952:

herr Kristensson, G. Filip N., ledamot av andra kammaren med 34 röster;

suppleant för herr Kristensson:

herr Kollberg, Gustaf N., ledamot av andra kammaren med 34 röster.

*Gust. Mosesson. Gottfrid Karlsson.
Sven J. Vigelsbo. Gustaf Velander.*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 530, av herr *Cassel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; och

nr 531, av herr *Norling* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställningar från

dels fullmäktige i riksgäldskontoret om vidtagande av åtgärder för en snabbare publicering av riksdagens debattprotokoll under riksdagen 1951;

dels ock fullmäktige i riksbanken om riksbankens personalorganisation efter utgången av år 1950.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 532, av herr *Lundqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner;

nr 533, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 534, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 535, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 536, av herr *Petersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 537, av herr *Ohlson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

Interpellation om vissa samlingars skyddande vid krigsfara.

nr 538, av herr *Sundberg, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.;

nr 539, av herrar *Ohlon* och *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; samt

nr 540, av herr *Ohlon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Interpellation om vissa samlingars skyddande vid krigsfara.

Ordet lämnades på begäran till herr **HOLMBÄCK**, som yttrade: Herr talman! Den utrikespolitiska utvecklingen under de senaste månaderna har i hög grad aktualiserat frågan om stärkande av vår försvarsberedskap. Bland de spörsmål, som därvid varit under allmän diskussion, saknar man emellertid frågan om skapandet av ett bättre skydd för de värden, som rymmas i våra arkiv, bibliotek och museer. Det andra världskriget har i vida högre grad än det första visat huru utsatta arkiv, bibliotek och museer äro i ett modernt krig. De förluster av kulturella skatter som under andra världskriget inträffat särskilt i Tyskland men även i England, Frankrike, Italien, Polen och andra länder — däribland säkerligen även Ryssland — äro utomordentligt stora och till mycket stor del oersättliga. Det andra världskriget har emellertid också visat, att där en i tid planlagd och skickligt genomförd evakuering ägt rum, förlusterna blivit mycket mindre än som eljest torde ha blivit fallet, och frågan om beredande av möjligheter till skydd för kulturella skatter i händelse av ett krigsutbrott är därför av synnerlig vikt. De kostnader, som behöva läggas ner på dylikt skydd, äro obetydliga i jämförelse med de hundramiljonbelopp, som läggas ner — och måste läggas ner

— på anskaffande av vapen och befästningar.

Jämförelsevis bäst rustade i fråga om skydd vid krigsutbrott torde de arkiv, bibliotek och museer vara, som äro belägna i Stockholm. I Stockholm ha vissa bergsutrymmen för viktiga samlingar ställts i ordning. Huruvida de kunna anses tillräckliga känner jag ej till. De stora samlingar som förvaras utanför Stockholm sakna däremot praktiskt taget skydd. Bland dessa samlingar märkas särskilt universitetsbiblioteken. Uppsala universitetsbibliotek, som är landets största bibliotek med ovärderliga skatter från äldre och nyare tid och som har en av landets främsta handskriftsamlingar, har till förfogande endast ett skyddsrum, och detta medger evakuering av blott 3 % av samlingarna, om kompakt packning sker. Dessutom har biblioteket en på landsbygden belägen mindre depålokal. Lunds universitetsbibliotek torde sakna evakueringsutrymmen. Vid sidan av universitetsbiblioteken märkas bland de utanför Stockholm belägna statliga samlingarna landsarkiven samt stifts- och landsbiblioteken i Linköping och Skara. Det kan även framhållas, att vissa kommunala kulturinstitutioner utanför Stockholm äga riksbetydelse, t. ex. Göteborgs stadsbibliotek och Göteborgs museum.

I frågan om skyddet för arkiv, bibliotek och museer gäller det emellertid icke blott att bereda och inreda utrymmen för samlingar som evakueras. Det gäller även att utarbета planer för snabb transport av samlingarna till dessa utrymmen. Erfarenheter från utlandet ha visat att transportererna bilda ett farligt moment; de äro svåra att få till stånd och sårbara. De största kulturinstitutionerna borde därför få bombfria magasinutrymmen i anslutning till sina nuvarande byggnader. En viktig fråga beträffande skyddet för arkiv och bibliotek är att få till stånd mikrofilmning av dyrbara dokument, av mycket sällsynta böcker, av tidningar och tidskrifter, som äro svåra att flytta o. s. v. Mikrofilmning ger säkerhet för att även om ett dokument eller ett tryck skulle gå för-

lorat, dess innehåll dock kommer till eftervärlden, och mikrofilmerna äro av stor betydelse även i fredstid.

Med stöd av vad jag nu anfört utbe-der jag mig kammarens tillstånd att få interpellera herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och till honom rikta följande spörsmål:

1. I vilket läge befinner sig frågan om beredande av ökat skydd i händelse av krigsfara för samlingarna i våra arkiv, bibliotek och museer?

2. Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för skapande av dylikt skydd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.14 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 4 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr förste vice talmannen meddelade, att med anledning av Hans Maj:t Konung Gustaf V:s fränfalle ett kondoleanstelegram inkommit även från franska nationalförsamlingen.

Berörda telegram var så lydande:

Paris ²/_n.

Président Assemblée nationale, Paris, à Président du riksdag, Stockholm.

Le deuil qui frappe la nation suédoise est vivement ressenti par la nation française. L'Assemblée nationale prie le riksdag de recevoir ses condoléances avec l'assurance des profonds regrets que laisse votre vénéré souverain dans un pays auquel il avait donné tant de marques de son attachement et de son affection.

Edouard Herriot.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade: Jag får även meddela, att till kammaren överlämnats 60 inträdeskort vid militärparaden inför Hans Majestät Ko-

nungen måndagen den 6 november 1950 kl. 14 på Gärdet. Korten utlämnas på kammarens kansli.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställningar från

dels fullmäktige i riksgäldskontoret om vidtagande av åtgärder för en snabbare publicering av riksdagens debattprotokoll under riksdagen 1951;

dels ock fullmäktige i riksbanken om riksbankens personalorganisation efter utgången av år 1950.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Lundqvists* motion, nr 532, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner.

Föredrogs och hänvisades til statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 533, av herr *Velander* m. fl.,

nr 534, av herr *Bergvall* m. fl.,

nr 535, av herr *Lundqvist* m. fl.,

nr 536, av herr *Petersson, Emil*, m. fl.,

nr 537, av herr *Ohlon* m. fl.,

Interpellation ang. det diplomatiska immunitetsskyddet.

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Sundberg, Carl*, väckta motionen, nr 538, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herrar *Ohlön* och *Lindblom* väckta motionen, nr 539, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Ohlön*s motion, nr 540, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Interpellation ang. det diplomatiska immunitetsskyddet.

Herr **NERMAN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Det existerar ännu ingen allmänt giltig folkrätt. Den internationella diplomatin är alltså ett i hög grad oreglerat område utan fasta sedvänjor. Därmed följer helt naturligt ojämnhet i fråga om de rättigheter och skyldigheter den diplomatiska immuniteten medför. I riksdagsbiblioteket tillgänglig litteratur — t. ex. C. J. B. Hursts: *Diplomatic immunities* och M. Ogdons: *Juridical bases of diplomatic immunity* — ger inga detaljerade upplysningar i fråga om det diplomatiska spionaget. Staternas praktik gentemot detta tycks växla från fall till fall och måste väl göra det alltefter makt och möjligheter.

Allmänheten i vårt land har föga intresse för hithörande frågor, som i stort anses förbehållna den fackliga rutinen. Men fall kunna förekomma, då man i vida kretsar står undrande, så t. ex. då utländska diplomater i immunitetens namn medges behålla och till sin militära ledning vidarebefordra fotografier och anteckningar rörande världandets försvarsanstalter. Jag nämner här intet särskilt fall och uttalar intet omdöme om något sådant. Jag förstår också, att utrikesdepartementets ledning inte alltid kan tala alldeles oförbehållsamt i sådana ärenden. Men själva förhållandet, att ojämnhet tycks förekomma i det diplomatiska umgänget, så att i vissa fall utländska diplomater förefalla ha större rättigheter i Sverige än svenska diplomater i liknande situation skulle ha i deras land, gör ett mindre gott intryck på allmänheten. Det måste även verka förvillande på den personal, som av diplomatiska hänsyn hindras utföra ett beslag som eljest vore självklart av en för landet viktigare hänsyn: den till rikets säkerhet.

Det skulle enligt min mening vara till nytta och därtill understryka förtroendet till den svenska utrikesledningen, om denna ville inför riksdagen — i den utsträckning det anses möjligt och lämpligt — lämna en kort orienterande översikt över den svenska diplomatiens jämbördighet i rörelsefrihet med sina motparter.

Med denna motivering anhåller jag om första kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande interpellation:

Kan första kammaren i någon form erhålla en kort orientering beträffande nu gällande praxis för det diplomatiska umgänget i vad beträffar ömsesidigt immunitetsskydd och, om ömsesidighet ej existerar, beträffande möjligheterna att förskaffa Sverige jämlikhet?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställningar från

dels delegerade för riksdagens verk angående tillfälligt tillägg å löner och pensioner under budgetåret 1950/51 till vissa befattningshavare och pensionstagare vid riksdagens verk enligt de föreskrifter, som komma att gälla motsvarande befattningshavare och pensionstagare vid den övriga statsförvaltningen;

dels ock fullmäktige i riksbanken om bemyndigande att för utbyggnad av pappersmaskinen vid Tumba bruk av riksbankens medel få taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 450 000 kronor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.07 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.